

Prof. dr hab. Ryszard M. Czarny

W oparciu o uchwałę Rady Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ z dnia 3 października 2017 roku przedstawiam

RECENZJĘ PRACY DOKTORSKIEJ

Pani mgr Judyty Pasiut pt. *„Kontakty miast bliźniaczych – międzynarodowa współpraca partnerska z perspektywy wybranych miast na prawach powiatu*, str. 355, Kraków 2017,
Promotor: Prof. dr hab. Ewa Bujwid –Kurek

Jean Bareth, jeden z założycieli Rady Gmin i Regionów Europy (CEMR) pisał, że "Współpraca partnerska to spotkanie dwóch gmin w celu realizacji wspólnych interesów, i zacieśniania więzów przyjaźni z uwzględnieniem europejskiej perspektywy." W ten sposób, już wiele lat temu (w 1951 r.) zdefiniowane zostały najważniejsze wartości partnerstwa: przyjaźń, współpraca i wzajemne zrozumienie pomiędzy obywatelami Europy.

Współcześnie sieć kontaktów bliźniaczych w Europie liczy ponad 20 000 partnerstw między różnymi jednostkami samorządu, z czego blisko 4 000 nawiązały polskie miasta, gminy, powiaty i regiony. Wiele wskazuje na to, że współpraca partnerska wciąż jest jedną z najważniejszych dla Europejczyków możliwości na spotkania, dzielenie się doświadczeniami codziennego życia i korzystanie ze swojej wiedzy w różnych dziedzinach – od edukacji i kultury począwszy, na gospodarce kończąc. Bez wątpienia pomaga również w tworzeniu poczucia europejskiej jedności, a realizowana w przyjaznej atmosferze, jest wyrazem aktywnego obywatelstwa europejskiego.

Znajomość prawidłowości przyczyn i skutków nawiązywania kontaktów bliźniaczych i partnerskich przez miasta, stwarza możliwość doboru odpowiednich środków do realizacji postawionych celów w ramach współpracy zagranicznej, jak również przewidywania rezultatów podejmowanych przez miasta działań na arenie międzynarodowej. W tym kontekście każde badanie, które jest podejmowane na rzecz przebudowy stosunków społecznych, przy jednoczesnym dążeniu do obiektywnego poznania zjawisk i prawidłowości nimi rządzących, przyczynia się do udoskonalania i poszerzania wiedzy.

W ten nurt naukowego i praktycznego oglądu współpracy samorządów dobrze wpisuje się praca mgr Judyty Pasiut *Kontakty miast bliźniaczych – międzynarodowa współpraca partnerska z perspektywy wybranych miast na prawach powiatu*, która stanowi interesującą próbę „...wieloaspektowej analizy nawiązywanych przez miasta kontaktów bliźniaczych, badanych przez pryzmat efektywności, częstotliwości oraz charakterystyki podejmowanych w ich ramach działań.” (s. 8) Podmiotami owej analizy Autorka uczyniła cztery ośrodki miejskie na prawach powiatu: Nowy Sącz (woj. małopolskie), Grudziądz (woj. kujawsko-pomorskie), Jelenia Góra (woj. dolnośląskie) oraz Siedlce (woj. mazowieckie) traktując je jako przykłady odwzorowujące inne polskie miasta o podobnej charakterystyce, liczbie ludności i sposobie funkcjonowania.

Wyjaśnienia dotyczące reprezentatywności tych właśnie ośrodków uważam za w pełni zasadne i przekonujące. Podobny walor posiada uzasadnienie podjęcia przez Autorkę tematu współpracy partnerskiej na poziomie samorządów, zakończone celnym stwierdzeniem, iż „tego typu współpraca partnerska na arenie międzynarodowej stwarza podstawę do kreowania mocniejszych, zintensyfikowanych więzi oraz kontaktów społecznych z mieszkańcami wielu państw.” (s.9). Taka ostrość spojrzenia (w sensie pozytywnym) zawarta np. w refleksji, „... że środowisko samorządowej administracji publicznej jest stosunkowo dość nieprzychylnie badaniom prowadzonym przez środowisko naukowe, gdyż generuje to potrzebę wykonania dodatkowej pracy, związanej z kwestią udzielenia odpowiedzi na często „niewygodne” pytania” (s.20) powodowana jest - jak sądzę – bardzo dobrą znajomością codziennej praktyki wynikającą z aktywności zawodowej Autorki, która jest pracownikiem merytorycznym w Urzędzie Miasta Nowego Sącza. Dzięki temu właśnie ma możliwość bezpośredniego śledzenia procesów i działań, niemal na bieżąco monitorując, a następnie analizując kontakty z perspektywy zarówno władz lokalnych, jak również mieszkańców. Stąd już tylko – jak sądzę - krok do refleksji, że takie narastanie, gęstnienie sieci kontaktów, oddziaływań, a czasem nawet uzależnień międzynarodowych bazujących na współzależności pomiędzy gospodarką, polityką, kulturą i życiem społecznym poszczególnych społeczeństw, w istocie skutkować może nową jakością międzynarodowych stosunków politycznych, gospodarczych i społecznych.

Problematyka pracy jest bezspornie wielowątkowa i złożona. Tłumaczy to sporą objętość całości (355 stron), w tym 271 s. tekstu zwartego. Układ pracy jest skonstruowany logicznie i wynika ze specyfiki tematu a także – co oczywiste – z własnej subiektywnej koncepcji pracy przyjętej przez Autorkę, która postawiła sobie ambitne zadanie analizy

przedsięwzięć realizowanych przez wybrane miasta na prawach powiatu obejmujących okres lat 2000-2016 (mimo funkcjonowania niektórych partnerstw już od lat 70. XX w.).

Podlegająca ocenie praca składa się ze Wstępu, siedmiu rozdziałów, Zakończenia, Spisu map, Aneksu oraz obszernej Bibliografii.

Wstęp wprowadza praktycznie we wszystkie, wcale przecież niełatwe meandry opracowywanego zagadnienia, spełniając zasadnicze kryteria właściwe dla tego typu rozważań. Doktorantka wyraźnie sformułowała cel badawczy a sam problem badawczy został ujęty w ramy sześciu bardzo interesujących, w istocie absolutnie zasadniczych pytań badawczych. Jak sama stwierdza: „...analizy podjęte w niniejszej dysertacji obejmują te aktywności i działania, które są realizowane w ramach formalnych partnerstw nawiązanych przez wybrane miasta na prawach powiatu z samorządami innych państw w myśl idei współpracy bliźniaczej. Badania te nie obejmują jednak ogólnej współpracy zagranicznej tych miast, w tym działań podejmowanych z innymi partnerami zagranicznymi w ramach niesformalizowanych kontaktów.” Lektura dalszej części opracowania pozwala na stwierdzenie, że w odniesieniu do przedmiotu badań, problemów i celów badawczych, Doktorantka w sposób właściwy sformułowała też pięć podstawowych hipotez badawczych. (s. 8-10).

Wstęp zawiera też omówienie struktury pracy oraz literatury przedmiotu korespondującej z podjętą problematyką. Na pozytywną ocenę zasługuje poprawność dobranych metod badawczych (s. 15-16), w oparciu, o które dysertacja powstała.

Rozdział 1 „Miasto jako przedmiot badań interdyscyplinarnych – uwagi teoretyczne” poświęcony jest po pierwsze : klasyfikacji i zagadnieniom terminologicznym, a po wtóre: zrzeszaniu się miast na gruncie międzynarodowym. Koncentruje się na rozważaniach teoretycznych; z perspektywy socjologicznej, prawnej i urbanistycznej omawia definicyjne ujęcia miasta. Zawiera także podstawowe informacje z zakresu socjologii miasta wraz z przeglądem głównych orientacji w tym zakresie. Podzielam opinię Doktorantki, iż dla pracy dotyczącej działalności miast i jej wpływu na społeczności lokalne, zaprezentowanie fundamentalnych zagadnień z zakresu socjologii miasta staje się nie tylko elementem potrzebnym, ale wręcz nieodzownym.

Autorka nie zapomina, iż praca dotyczyć ma politologii i ku mojemu zadowoleniu zwraca szczególną uwagę na politologiczne ujęcie miasta. Jego zadania i prawne podstawy

funkcjonowania omawia w oparciu o dwa kluczowe akty prawne tzn. *Ustawę o samorządzie gminnym* z dnia 8 marca 1990 r. oraz *Ustawę o samorządzie powiatowym* z dnia 5 czerwca 1998 r. , uzupełnione dokumentami międzynarodowymi.

Jak rozumiem powyższe rozważania stanowią nie tylko rodzaj teoretycznego wprowadzenia, ale mają przekonać również do warsztatowych kompetencji Doktorantki – co w wystarczający sposób zostało też udokumentowane!

Rozważania na temat historii podejmowania współpracy partnerskiej na poziomie lokalnym, realizacji kierunków oraz priorytetowych dziedzin w czasie i przestrzeni , to tematyka Rozdziału 2. Z uznaniem odnoszę się do prowadzonych tu analiz formalnych i nieformalnych podstaw współpracy partnerskiej miast, ze szczególnym uwzględnieniem umów partnerskich, listów intencyjnych, współpracy projektowej oraz omówienia przyjętej przez Radę Ministrów w marcu 2012 r. pierwszej od 1989 r. wieloletniej strategii polityki zagranicznej Polski: *Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012–2016*.

Rozdział ten stanowi formułę przejścia do kolejnych czterech rozdziałów omawiających jakże istotne zagadnienia praktyczne prowadzonej przez wybrane miasta na prawach powiatu współpracy, jej podstaw prawnych i intensywności na przestrzeni lat oraz zrealizowanych w jej ramach przedsięwzięć (w tym projektów finansowanych ze środków zewnętrznych). O zagadnieniach dotyczących Nowego Sącza traktuje Rozdział 3, Rozdział 4 *per analogiam* dotyczy analiz w przedmiotowym zakresie związanych z Grudziądzem, w Rozdziale 5 skoncentrowano się na Siedlcach, natomiast Jelenia Góra to obiekt analizy Rozdziału 6. To właśnie w nich Doktorantka poszukuje odpowiedzi na szczegółowe założenia badawcze.

Z uznaniem odnoszę się do wyczerpującego przedstawienia analizy obejmującej realizację zadań związanych ze współpracą zagraniczną wybranych miast przez lokalne podmioty społeczne – Rozdział 7. Zadania te są w głównej mierze zlecane do realizacji organizacjom pożytku publicznego przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach regulacji *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* z dnia 24 kwietnia 2003 r.. W rozdziale tym Doktorantka w interesujący sposób referuje także komparatystykę międzynarodowej współpracy partnerskiej prowadzonej przez wybrane miasta na prawach powiatu oraz prezentuje próbę oceny szans, ograniczeń i wyzwań z nią związanych.

Należy przyznać, że mgr J. Pasiut podeszła do tych zagadnień z dużym znawstwem występujących w tym zakresie problemów. Dotyczy to zarówno podstaw teoretycznych, jak i odniesień praktycznych.

W Zakończeniu zostały - w sposób poprawny - zebrane wnioski końcowe z przeprowadzonych przez Doktorantkę rozważań na temat współpracy partnerskiej miast na prawach powiatu, a co najważniejsze, zawierają one także odniesienie do zawartych we Wstępie hipotez, które w części zostały pozytywnie zweryfikowane, co prezentuje zamieszczone „rozliczenie” (s. 262- 265) . I tak, w procesie badawczym nie do końca trafnym okazało się założenie stwierdzające, że „Położenie geograficzne miasta w głównym stopniu wpływa na wybór miejskiego partnera zagranicznego”. Tym samym, dzięki współczesnym ułatwieniom komunikacyjnym, czynnik geograficzny w aspekcie doboru miast partnerskich przestał mieć wymiar kluczowy. Nie została potwierdzona hipoteza trzecia: „Częstotliwość oraz intensywność podejmowanych działań międzynarodowych w ramach nawiązanych kontaktów partnerskich wraz z upływem czasu ulega stopniowemu ograniczeniu” oraz kolejna: „Główna efektywność wynikająca z prowadzonej przez miasta współpracy zagranicznej oscyluje wokół zwiększania kompetencji urzędniczych oraz realizacji młodzieżowych wymian edukacyjnych”. W tym ostatnim przypadku, zdaniem Doktorantki kwestią sporną jest zwiększanie kompetencji urzędniczych gdyż jak słusznie twierdzi nie jest to reguła obowiązująca we wszystkich nawiązanych partnerstwach. Co do pytań badawczych, to przeprowadzony proces badawczy doprowadził do udzielenia na nie w zdecydowanej większości odpowiedzi twierdzących uzupełnionych interesującymi wnioskami „odautorskimi” na temat współczesności oraz przyszłości tej sfery działalności samorządów miejskich. Jednym z ciekawszych jest wyszczególnienie trzech głównych działań mających współcześnie największy wpływ na efektywność prowadzonej przez miasta współpracy partnerskiej. Są to: realizacja młodzieżowych wymian edukacyjnych (z uwagi na niewątpliwy aspekt poznawczy, kulturowy i językowy tych wymian), realizacja wspólnych projektów finansowanych ze środków zewnętrznych (czego imponującym przykładem jest Jelenia Góra) oraz organizacja różnorodnych wspólnych przedsięwzięć kulturalnych (z uwagi na częsty i szeroki dostęp do nich mieszkańców partnerskich samorządów).

Zatem zamieszczone tu treści wyróżniają się poważną, a zarazem głęboką refleksją sumującą przeprowadzone rozważania, co jak wiadomo jest wymogiem *sine qua non* poprawnego dyskursu naukowo – badawczego.

W ujęciu syntetycznym pozytywy omawianej pracy można przedstawić następująco:

- konstrukcja pracy jest dostosowana do ogromu zagadnień merytorycznych (w tym praktycznych), porządkuje też wcale niemały materiał empiryczny;
- z punktu widzenia definicji, opisu, umiejętności analitycznego uchwycenia zjawisk o charakterze konstytutywnym i konsekwentnym, posiada znaczący walor erudycyjny. Jest dojrzałą próbą kompleksowego ujęcia we wzajemnym powiązaniu wyznaczników, interesów i celów ;
- stosując różne techniki i metody badawcze, Doktorantka potrafi umiejętnie analizować źródła i literaturę przedmiotu. Ten rodzaj dokonanej analizy oraz pewna powściągliwość w formułowaniu tez i hipotez na tle literatury i dokumentów – w moim przekonaniu - potwierdzają Jej rzetelność i wytrwałość badawczą;
- uwagę zwraca też bardzo bogata, starannie dobrana i przygotowana baza bibliograficzna z podziałem na Źródła pierwotne (21 samych Konstytucji, łącznie 150 pozycji, w tym znacząca część rzadko przywoływanych na gruncie krajowym), opracowania zwarte – 90 (aktualne, pokazujące zarówno krajowy jak i zagraniczny dorobek w tym zakresie), artykuły w czasopismach i periodykach -59 oraz rozbudowane źródła Internetowe;

W imię kompleksowości oceny przedłożonego opracowania pragnę wskazać również kilka jego dość istotnych potknięć i nieudolności.

Krytyczne uwagi odnoszę do następujących kwestii:

- sformułowanie: „.. znalezienie rozwiązań w kwestiach problematycznych – rozwiązań, których zadaniem jest polepszenie funkcjonowania zarówno samej administracji, jak i społeczności danego samorządu.”(s.20). W moim odczuciu to „znalezienie rozwiązań” powinno dotyczyć rozwiązań w kwestiach problemowych, które to mogą okazać się „problematyczne” dopiero z punktu widzenia skutków w wyniku zastosowanych form, kierunków i metod realizacji;
- wszystkie kolejne rozdziały, nie wiedzieć czemu numerowane są cyframi rzymskimi!?!;
- mimo, iż praca została napisana w sposób staranny, to jednak warto by uniknąć kilku niezręczności, czy nawet błędów stylistycznych;

- szkoda, że co najmniej w kilku przypadkach nie udało się uniknąć pewnego rodzaju urzędniczego „slangu”, np. „...okres kończący analizy w przedmiocie podjętych badań.” (s.19), czy „...być w szczególnym zainteresowaniu tym zagadnieniem, ...będą nadto w zainteresowaniu właściwych służb” (s.22)

- przydatne w odbiorze, ale również zwyczajnie pożądane z punktu widzenia dobrego warsztatu pisarskiego byłoby poprzedzenie tekstu rozprawy Wykazem używanych w niej skrótów.

Powyższe uwagi krytyczne nie podważają jednak mojej pozytywnej oceny recenzowanej dysertacji jako całości, tym bardziej gdy z satysfakcją mogę stwierdzić, że jej cel został osiągnięty.

Praca ma charakter interdyscyplinarny, a jej założenia politologiczny charakter został intensywnie obudowany korespondującą z tematem rozprawy problematyką z zakresu socjologii, ekonomii oraz prawa. W mojej ocenie mamy tu do czynienia z wartościowym rezultatem wysiłków zmierzających do przybliżenia nam ważnych społecznie dokonań, rozwiązań i instrumentów, które trudno byłoby uznać za nadmiernie uprzywilejowane w polskim piśmiennictwie politologicznym. Jestem też pod wrażeniem kompleksowości analizy bazującej nie tylko na przywołaniu bardzo dużej ilości aktów prawnych, ale ich wnikliwej interpretacji z punktu widzenia tematu pracy, co czyni ją m. in. rodzajem bibliograficznego przewodnika.

Trafność doboru samorządów- miast do prezentowanej analizy porównawczej, z racji zestawu argumentacyjnego przyjętego przez mgr J. Pasiut oraz zastosowany sposób narracji okazały się nie tylko interesujące, ale i przekonujące. Tym bardziej, że omawiana problematyka ma w osobie Autorki bystrą, uważną, ale zarazem życzliwą obserwatorkę i analityczkę. Odnoszę również wrażenie, a czynię to z wyraźnym uznaniem, że walor naukowości tych badań został w pewnym stopniu wzmocniony przez Panią Profesor – Promotor rozprawy, która udzieliła Doktorantce wyczuwalnego w pracy, merytorycznego wsparcia. W tym przypadku umiejętność korzystania ze wskazówek Mistrzyni potwierdza jedynie zdolność i przygotowanie do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Dysertacja ta powstała bowiem nie tylko jako wynik mrówczej, „benedyktyńskiej” wręcz pracowitości, ale również, a może przede wszystkim w łączności z bieżącymi ustaleniami nauki światowej z zakresu podjętej problematyki. A to ostatnie, absolutnie nie należy do zjawisk powszechnych.

W moim odczuciu na podkreślenie zasługuje fakt, że rozprawa rzeczywiście wnosi do nauki wartość dodaną, ponadto interesująco przedstawioną i uzasadnioną.

Wyraźnym wzbogaceniem pracy są erudycyjnie przygotowane omówienia skuteczności i przydatności określonych rozwiązań, form i metod doskonalenia partnerskiej współpracy (jako jeden z przykładów warto wskazać *Zestawienie uzyskanych przez wybrane miasta na prawach powiatu rezultatów w ramach prowadzonej międzynarodowej współpracy partnerskiej z poszczególnymi zagranicznymi samorządami partnerskimi*).

Na podkreślenie zasługuje uwzględnienie nie tylko ewolucji przepisów normatywnych, ale przede wszystkim społeczno-gospodarczych skutków jakie niosą za sobą procesy kooperacji, co zresztą jest ilustrowane ciekawymi tabelami i wykresami. Mgr J. Pasiut wyraziście dostrzega również niedostatki formalno-prawnych regulacji w Polsce w tym zakresie, a co chyba najważniejsze, nie waha się pokazać kierunków rozwiązań, które mogłyby istotnie poprawić sytuację w tym obszarze.

Jestem przekonany, że omówione procesy oraz wnioski płynące z przeprowadzonych badań winny stanowić przedmiot szczególnego zainteresowania właściwych służb administracyjnych i to nie tylko wymienionych samorządów. Tym bardziej, że w związku z procesem globalnej transformacji ma to istotne, przyszłościowe znaczenie dla nas wszystkich i to bez względu na role jakie społecznie pełniemy.

KONKLUZJA:

Przedłożona przez Panią mgr Judytę Pasiut dysertacja *Kontakty miast bliźniaczych – międzynarodowa współpraca partnerska z perspektywy wybranych miast na prawach powiatu*, ma charakter interdyscyplinarnego studium politologicznego. Pomimo złożoności i skomplikowanego z punktu widzenia praktyki charakteru podjętego zagadnienia oraz związanych z nimi, a w rozprawie przewyższonych trudności warsztatowych, zagadnienie badawcze zostało przedstawione w sposób nader czytelny. Jest to praca oryginalna, autorska i warsztatowo solidna. Zawiera istotne wnioski i oceny własne.

Autorka wykazała w pracy dobre przygotowanie merytoryczne i metodologiczne pozwalające na formułowanie interesujących tez i hipotez naukowych służących lepszemu poznaniu ruchu miast bliźniaczych podejmujących nowe wyzwania oraz zwiększeniu zrozumienia istoty lokalnego zaangażowania za granicą.

Za szczególnie ważny z punktu widzenia praktycznego znaczenia recenzowanej pracy traktuję wkład Autorki w ukazanie rosnącej roli kooperacji obejmującej przedsięwzięcia związane z ponad graniczną wymianą doświadczeń oraz poszukiwaniem rozwiązań dla wspólnych problemów w ramach realizacji międzynarodowych projektów. Dzięki temu międzynarodowa współpraca samorządów, w tym miast, jest bogatsza oraz bardziej kompleksowa geograficznie, a w dobie globalizacji przybiera postać zjawiska o coraz większym znaczeniu. Tenor i ustalenia tej pracy doktorskiej bardzo dobrze wpisują się nie tylko w idee i działania UE, ale również w aktualnie realizowane programy międzynarodowe.

Tak więc rozprawa autorstwa mgr J. Pasiut spełnia wszystkie cechy wartościowej i aktualnej rozprawy doktorskiej. Sumuje Jej autorskie rozważania dotyczące współpracy partnerskiej miast na prawach powiatu, a co najważniejsze obejmuje także odniesienia do zawartych na wstępie hipotez i pytań badawczych.

Przedstawiona mi do recenzji dysertacja Pani mgr Judyty Pasiut zatytułowana *Kontakty miast bliźniaczych – międzynarodowa współpraca partnerska z perspektywy wybranych miast na prawach powiatu*, str. 355, Kraków 2017 **odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim.** W związku z powyższym, w oparciu o zapisy *Ustawy z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011, nr 84, poz.455)* wnioskuję by rozprawa ta poddana została dalszym etapom w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego, ustawowo przewidzianym w przewodzie doktorskim.

Kielce 14.11.2017